

## PŘÍSPĚVEK KE KRITICE SPRINGEROVA VYDÁNÍ PROTOKOLŮ ÚSTAVNÍHO VÝBORU RAKOUSKÉHO ŘÍŠSKÉHO SNĚMU 1848—1849

*Václav Pokorný*

O jednání ústavního výboru říšského sněmu ústavodárného, který v Kroměříži dokončoval přípravu návrhu rakouské ústavy, a jemuž připadl mezi jiným úkol pokusit se o vyřešení národnostních sporů v rakouské monarchii, se zachovalo poměrně málo zpráv. Tehdejším denním tiskem prošlo jen několik stručných sdělení, jimiž předseda výboru posl. Feifalik informoval sněmovní plenum o postupu ústavních prací, avšak kromě těchto krátkých relací,<sup>1</sup> jež se nikdy nedotýkaly merita jednání, nebyla nikdy veřejnost podrobněji zpravena. Lze to vysvětlit tím, že členům ústavního výboru a jeho zapisovatelům byla o průběhu schůzí uložena nejpřísnější mlčenlivost, která, jak okolnosti tomu nasvědčují, byla skutečně zachovávána.<sup>2</sup> Proto zůstává nejdůležitějším pramenem pro poznání činnosti ústavního výboru edice, kterou pod názvem »Protokolle des Verfassungsausschusses im österreichischen Reichstage 1848—1849« vydal roku 1885 pražský rodák, účastník hnutí r. 1848, Dr. Anton Springer.

Vydáním protokolů splnil Springer úkol, který na něho přenesl jeho tchán, posl. Dr. A. M. Pinkas, jenž si vyžádal po rozpuštění sněmu od archiváře Jeleny opisy protokolů ústavního výboru s úmyslem je v příhodnou dobu vydat.<sup>3</sup> Po jeho smrti vyčkával Dr. Springer s uveřejněním až do r. 1885, kdy se domníval, že odhalení, jež protokoly o jednání ústavního

<sup>1</sup> »Národní Noviny« 23. 12. 1848, č. 219; 1. 3. 1849, č. 51; 3. 3. 1849, č. 53. »Prager Zeitung« 19. 1. 1849, č. 16. »Bohemia« 8. 3. 1849, č. 57. Zahraniční noviny nejsou v pražských knihovnách uloženy.

<sup>2</sup> Glücklich, K historii našeho prvního politického programu, »Naše Doba«, roč. X, str. 22.

<sup>3</sup> Springer, Protokolle des Verfassungsausschusses im österreichischen Reichstage 1848—1849, Leipzig 1885, str. III.

výboru, dosud neznámé, měly přinést, dolehnou nejtíživěji na představitele soudobé české politiky, zejména Dr Riegra, vůdce strany staročeské, která podporovala vládu Taaffeho, proti níž byli liberální Němci v opozici.

Tehdy již boj za české státní právo překročil svůj kulminační bod, jehož dosáhl ve státoprávním radikalismu konce let šedesátých. Po návratu českých poslanců na říšskou radu r. 1879 se stával ze zápalného hesla ideologickou výzbrojí parlamentních zápasů, charakteristických pro přechod kapitalistické společnosti do stadia imperialismu. Program státoprávní byl základnou, na níž se spojila česká buržoasie, seskupená kolem Riegrovy staročeské strany, s tak zvanou historickou šlechtou, když bylo mezi nimi r. 1861 dosaženo dohody o společném politickém postupu. Cílem této politiky mělo být zřízení českého státu v jeho historických hranicích v rámci rakousko-uherské monarchie. Společný program dával koalici feudální šlechty a zámožného měšťanstva do rukou zákonodárny sbor největší země předlitavské poloviny mocnářství. Účelem Springerova vydání protokolů ústavního výboru bylo vrazit klín mezi historickou šlechtu a české občanské poslance důkazem, že vůdčí osobnosti českého politického života, zvláště Palacký a Rieger, vypracovali v Kroměříži program federalisace Rakouska na podkladě národnostním, kdežto uspořádání monarchie podle historicko-politických individualit, jež bylo základem českých státoprávních snah, počali hlásat teprve po dosažení dohody s českou aristokracií r. 1861. Téhož roku, kdy byly protokoly uveřejněny, konaly se všeobecné volby do říšské rady. Od nich si německá liberální levice slibovala oslabení stran, které podporovaly Taaffeho kabinet, a Springerovy protokoly se hodily pro jejich politické cíle. Vydání protokolů samo a politický účinek, který jim autor připisoval, daly podnět k polemikám. Jejich ostří sice čas otupil, ale jelikož jsou protokoly důležitým pramenem, po němž sáhne každý historik, zabývající se dějinami roku 1848, je třeba přezkoumat námitky, jež se proti jejich věrohodnosti uvádějí. Význam edice je zvýšen tím, že se originály protokolů ústavního výboru nezachovaly ve spisové pozůstalosti říšského sněmu ústavodárného.<sup>4</sup>

Proti edici vyslovil námitky již význačný člen ústavodárného říšského sněmu J. A. Helfert ve »Wiener Literarischer Wegweiser«.<sup>5</sup> V české historiografii ji podrobil kritice Jan Heidler, který vytkl Springerově práci několik nepřesností,<sup>6</sup> avšak největší útok proti věrohodnosti proto-

<sup>4</sup> Kazbunda, Archiv ústavodárného říšského sněmu, Časopis archivní školy II., 1924, str. 55—56: »V archivu říš. sněmu nalézáme ve dvou svazcích toliko protokoly schůzí oné komise, která vypracovala v druhé polovině r. 1848 návrh zákona o základních právech«. Tyto byly vydány r. 1912 Dr Alfredem Fischlem.

<sup>5</sup> Glücklich, op. cit. str. 21, Časopis sám není v Praze uložen.

<sup>6</sup> Heidler, Anton Springer a česká politika, Rozpravy české akademie věd a umění, čís. 52, tř. I, roč. 1914.

kolů podnikl moravský historik František K a m e n í č e k statí, uveřejněnou v Pekařově Sborníku.<sup>7</sup>

Kameníček zjišťuje, že ve Springerově vydání nebyly otištěny originály, nýbrž pouhé opisy protokolů o schůzích od 22. ledna do 4. března 1849.<sup>8</sup> Svou kritiku opírá o skutečnost, že s výjimkou schůze dne 27. února 1849 protokoly neobsahují zmínky o tom, že by byly ověřovány. K odmítavému stanovisku Kameníčkovu přispělo značnou měrou prohlášení Palackého moravskému politikovi Dr Aloisu P r a ž á k o v i v dopise z 27. března 1874. V tomto dopise, který byl Kameníčkem nalezen a vydán spolu s ostatní korespondencí Pražákovou, Palacký přímo popřel, že by se o jednání v ústavním výboru vedl jakýkoliv protokol. Písaři prý si dělali záznamy k své potřebě a podle svého uvážení, avšak tyto zůstaly jejich majetkem,<sup>9</sup> výbor je nevzal nikdy na vědomí, nebyly nikým verifikovány a zůstaly pro Palackého i pro ostatní členy výboru tajemstvím. Proto jen neprávem mohou se nazývat protokoly o schůzích ústavního výboru. Z dalšího obsahu dopisu se dovídáme, že Pinkas pohnul písaře k tomu, aby vyhotovovali kopie k jeho potřebě.<sup>10</sup> Autoritou Fr. Palackého a vlastními připomínkami se Kameníček snaží oslabit věrohodnost Springerova vydání. Jeho kritika vrcholí ve zjištění, že záznamy o schůzích ústavního výboru tohoto druhu nemohou být spolehlivými dokumenty historickými.<sup>11</sup> Smyslem jeho vlastních vývodů i Palackého dopisu Pražákovi bylo dokázat, že Palacký v Kroměříži svým návrhem, učiněným ve schůzi ústavního výboru dne 23. ledna 1849 na rozdělení monarchie do osmi skupin podle národností, neopustil program zřízení českého státu uvnitř federativního Rakouska, neboť celý protokol je nesprávně zaznamenán.

\*

K porozumění Palackého prohlášení je nutno si uvědomit, v jaké situaci vzniklo. Za revoluce r. 1848—1849 přijal Palacký za základ svého programu a za kritérium pro rozdělení monarchie princip národnostní. Důsledné uplatnění této zásady by bylo způsobilo zrušení existujících teritoriálních útvarů daných historickým vývojem. S těmito historickými útvary byla však nerozlučně spjata práva šlechty a stavovská zřízení jednotlivých provincií, spojených pragmatickou sankcí v rakouské soustátí. Byl tedy každý útok proti existenci provincií v dosavadní podobě zaměřen proti šlechtě a jejímu privilegovanému postavení. Kdyby se bývalo dokázalo, že v letech 1848—1849 Palackého etnický program stejně jako jím dříve navržené prohlášení stavů ze dne 2. dubna 1848<sup>12</sup> byly namířeny proti šlechtě, bylo by

<sup>7</sup> K a m e n í č e k, Protokoly ústavního výboru říšského sněmu rakouského 1848—49, Pekařův Sborník II, Praha 1930.

<sup>8</sup> K a m e n í č e k, op. cit. str. 420.

<sup>9</sup> K a m e n í č e k, Paměti a listář Dr Aloise Pražáka II, Doplněk str. 2, Praha 1927.

<sup>10</sup> Ibidem.

<sup>11</sup> K a m e n í č e k, Protokoly, str. 421, Pekařův Sborník.

<sup>12</sup> P a l a c k ý, Gedenkbblätter, II, Praha 1874, str. 147—148.

ohroženo politické spojenectví historické šlechty s českou buržoasií, v němž Palacký spatřoval nejlepší záruku pro příznivý vývoj českého národa. Nechtěl, aby bylo podkopáno, a proto neměl zájem na tom, aby se s jeho pokrokovým programem z r. 1848 veřejnost seznámila. Dopisu Dr Pražákovi připisoval zvláštní význam. Chtěl, aby jej Pražák ve Vídni ukázal některým odpůrcům českých snah<sup>13</sup> a seznámil je s jeho obsahem. K zachráně postavení v politickém životě nezbývalo než se uchýlit k tvrzení, že se o schůzích výboru nevedly žádné protokoly. Státoprávní politice české by byla zasazena velká rána, kdyby se bylo dokázalo, že Palacký návrhem na rozdělení Rakouska do osmi národnostních skupin porušil hranice historického státu českého, proti jehož obnově směřovalo úsilí německé buržoasie.

Názoru, že se o jednání v ústavním výboru nevedly žádné protokoly, není možno přisvědčit. Ke schůzím výboru byly ministerstvem spravedlnosti delegováni zapisovatelé Freyenwald, Keller, Much a Wilím<sup>14</sup> a nelze proto předpokládat, že by jejich zápisy, pořizované před očima 30členného výboru, nepodléhaly kontrole, ba dokonce, že mohly zůstat jejich majetkem, zvláště když si uvědomíme, že šlo o jednání nejdůležitějšího výboru rakouské konstituanty. Odborná kvalifikace zapisovatelů sama byla zárukou správných zápisů, neboť jako soudci z povolání měli možnost se na svůj úkol připravit.

Všimněme si způsobu psaní protokolů. Čtenáře překvapí péče, s níž byla zapisována minoritní vota s přesným jmenným seznamem, jak který člen výboru hlasoval.<sup>15</sup> Protokoly některých schůzí jsou psány tak zevrubně, že činí dojem stenografických záznamů.<sup>16</sup>

V této souvislosti možno poukázat na Riegrovu řeč ve schůzi výboru dne 24. ledna 1849, jež je zaznamenána tak obsáhle, že zápis o ní zaplnil celé tři strany protokolu.<sup>17</sup> Zřejmě soudní praxe umožnila zapisovatelům, že dovedli ve svých zápisech zachytit podstatné body projevů. §§ 76 až 78 přinášejí protokoly v doslovném znění, jak vyšly z porad výboru.<sup>18</sup> Stejně je tomu u §§ 6<sup>19</sup>, 7<sup>20</sup>, 8<sup>21</sup>, 9<sup>22</sup>, 48<sup>23</sup>, 49<sup>24</sup>, 50<sup>25</sup>, 52<sup>26</sup>, 54<sup>27</sup>, 57<sup>28</sup>,

<sup>13</sup> Kameníček, Paměti a listář Dr Pražáka, II, Doplněk, str. 2.

<sup>14</sup> »Národní Noviny«, 14. 3. 1849, č. 62, str. 246.

<sup>15</sup> Springer, »Protokolle«, str. 208 a 225.

<sup>16</sup> Springer, »Protokolle«, str. 197—209.

<sup>17</sup> Springer, »Protokolle«, str. 29—32.

<sup>18</sup> Springer, »Protokolle«, str. 217 a 219.

<sup>19</sup> Springer, »Protokolle«, str. 127.

<sup>20</sup> Springer, »Protokolle«, str. 129.

<sup>21</sup> Springer, »Protokolle«, str. 131.

<sup>22</sup> Springer, »Protokolle«, str. 133—134.

<sup>23</sup> Springer, »Protokolle«, str. 144.

<sup>24</sup> Springer, »Protokolle«, str. 145.

<sup>25</sup> Springer, »Protokolle«, str. 146.

<sup>26</sup> Springer, »Protokolle«, str. 148.

<sup>27</sup> Springer, »Protokolle«, str. 154.

<sup>28</sup> Springer, »Protokolle«, str. 155.

58<sup>29</sup>, 61<sup>30</sup>, 64<sup>31</sup>, 69<sup>32</sup>, a 74<sup>33</sup>. Zapisovatele nutilo k správným zápisům vědomí, že členové výboru, kteří by se cítili poškozeni nesprávnou reprodukcí svých řečí, budou uplatňovat námitky a domáhat se opravy protokolů. Při posuzování věrohodnosti Springerovy edice nám nesmí uniknout ani na pohled bezvýznamný detail, že totiž některé protokoly jsou psány v první, jiné ve třetí osobě. Tyto nepůsobí již oním dojmem bezprostřednosti jako ony, jež jsou v přímé řeči,<sup>34</sup> v níž je sepsána zpráva o schůzi výboru dne 23. ledna 1849, kdy Palacký podal svůj zmíněný návrh. Střídavé užívání první a třetí osoby v protokolech odpovídá tehdy běžnému způsobu psaní záznamů o schůzích, s nímž se setkáváme i v jiných dokumentech z této doby, jako ve spisech »Lípy Slovanské«,<sup>35</sup> neboť těsnopisu bylo ve střední Evropě ve schůzích zákonodárných sborů použito ve větší míře teprve ve frankfurtském národním shromáždění,<sup>36</sup> a záleželo na zdatnosti zapisovatele, mnoho-li stačil z proslovené řeči zachytit.

\*

Spolehlivost Springerových protokolů je možno si ověřit záznamy z různých schůzí ústavního výboru. V návrhu, učiněném dne 23. ledna 1849, žádal Palacký, aby ke skupině českých zemí bylo připojeno Slovensko.<sup>37</sup> Následujícího dne zaujal k jeho návrhu stanovisko slezský poslanec Dr. Hein, z jehož projevu vyplývá, že Palacký podobný návrh vskutku učinil.<sup>38</sup>

V další části této své řeči posl. Hein potvrdil, že úmyslem Palackého bylo vytvořit zvláštní skupinu zemí z českých částí Čech a Moravy,<sup>39</sup> jak navrhoval Palacký<sup>40</sup> podle protokolu z 23. 1. 1849. Souhlasně s tím jiný člen výboru, posl. K a v č i č vytkl Palackému, že je proti federaci provincií.<sup>41</sup> Z břitké a duchaplné kritiky Palackého rozdělení monarchie, již podal ve schůzi ústavního výboru dne 24. ledna 1849 posl. G o b b i z Terstu, vysvítá, že Palackého návrh směřoval ke zřizování zemí podle národností a ke zrušení systému provinciálního.<sup>42</sup> Pro záměry Palackého užil Gobbi přímo vý-

<sup>29</sup> Springer, »Protokolle«, str. 156.

<sup>30</sup> Springer, »Protokolle«, str. 164.

<sup>31</sup> Springer, »Protokolle«, str. 169.

<sup>32</sup> Springer, »Protokolle«, str. 172.

<sup>33</sup> Springer, »Protokolle«, str. 197.

<sup>34</sup> Není rovněž bez významu, že se v němčině klade gramaticky do nepřímé řeči konjunktiv, jenž sám o sobě značí děj pochybný nebo domněnku.

<sup>35</sup> Archiv Národního musea, Sig. D 32.

<sup>36</sup> Wolf, Einführung in das Studium der neueren Geschichte, str. 594, Berlin 1910.

<sup>37</sup> Springer, »Protokolle«, str. 26.

<sup>38</sup> Springer, »Protokolle«, str. 32.

<sup>39</sup> Ibidem.

<sup>40</sup> Springer, »Protokolle«, str. 26.

<sup>41</sup> Springer, »Protokolle«, str. 23.

<sup>42</sup> Springer, »Protokolle«, str. 29.

razu »Provinzenverschmelzung«.<sup>43</sup> Řeči italského zástupce města Terstu v říšském sněmu je možno užítí ke srovnání s vývody jiných řečníků. Gobbi si stěžoval, že z Přímoří, jež ve sněmu zastupoval, mu G o r i u p ů v návrh na rozdělení území rakouského státu odnímal Gorici, posl. F i l l i p i ostrovy Lusinské, a Palacký že chtěl část Přímoří přivtělit Kraňsku.<sup>44</sup> Připomínka Gobbiho byla oprávněná, neboť ve schůzi dne 22. ledna 1849 žádal posl. Fillipi, aby do počtu provincií, na něž mělo být Rakousko rozděleno, bylo přijato jako třinácté království Dalmatské s ostrovy Lusinskými a ostatními ostrovy zálivu kvarnerského.<sup>45</sup>

O den později navrhl posl. Goriup, aby hrabství Gorickému se dostalo stejného právního postavení jako ostatním provinciím, neboť Gorice měla v minulosti své zemské stavy, fondy a instituce.<sup>46</sup> Palackého návrh pak přiřčenil slovanskou část Přímoří ke skupině illyrských zemí, k nimž mimo Slovany obydlenou část Přímoří měly náležet Slavonie, slovanská část Štýrska a Kraňsko.<sup>47</sup>

Přesvědčení o správnosti Springerovy reprodukce záznamů o jednání ústavního výboru říšského sněmu podporuje srovnání s textem návrhu rakouské ústavy, uloženým v pozůstalosti Františka Palackého.<sup>48</sup> Je to litografovaný návrh rakouské ústavy, označený v nadpise jako »Eigentlich vereinbarter Entwurf der Fünfer-Commission Gobbi—Mayer—Palacký—Goldmark und Smolka«.<sup>49</sup> Z tohoto dokumentu, jež Springer označuje jako návrh Palackého, jsou v edici otištěny doslova, pouze s nepatrnými změnami pravopisnými, §§ 12, 18, 20, 23, 25, 28 a 36. Druhý dokument tohoto druhu, rovněž uložený v pozůstalosti Palackého, může být nejlépe identifikován právě pomocí Springerovy edice. Při tom zjistíme, že textace jednotlivých paragrafů, jež Springer označuje jako návrh M a y e r ů v, doslovně souhlasí se zněním litografovaného návrhu v pozůstalosti Palackého. Jde tedy o návrh, který posl. Mayer jako zpravodaj ústavního výboru předložil plenu výboru, aby sloužil za podklad jednání. Přípisy v tomto návrhu, psané rukou Palackého, jsou totožné se změnami, na nichž se výbor usnesl a které jsou zachyceny ve Springerových Protokolech.<sup>50</sup> Konečné znění paragrafů odpovídá souhrnné rekapitulaci Sprin-

<sup>43</sup> Springer, »Protokolle«, str. 29.

<sup>44</sup> Springer, »Protokolle«, str. 28.

<sup>45</sup> Springer, »Protokolle«, str. 19.

<sup>46</sup> Springer, »Protokolle«, str. 25.

<sup>47</sup> Springer, »Protokolle«, str. 26.

<sup>48</sup> Literární archiv Národního musea, Sig. 11 D 16.

<sup>49</sup> Rieger, Drobné spisy Fr. Palackého, str. 68, Praha 1898.

<sup>50</sup> Srovnání textů je provedeno toliko u 1. hlavy návrhu, nadepsané: »Vom Staatsgebiethe und dessen Eintheilung«, ačkoli jest možno je provést i u dalších paragrafů. § 1 litografovaného návrhu souhlasí s tímž § u Springera (viz Protokolle pozn. na str. 117). Paragraf ten zní: Das Kaiserthum Österreich ist eine untrennbare aus den nachbenannten selbständigen Kronländern bestehende konstitutionelle Erbmonarchie. K návrhu posl. Lassera bylo přijato znění: Das Kaiserthum Österreich ist eine untheilbare, aus den nachbenannten Reichsländern bestehende konstitutionelle Erbmonarchie. Sledujme změ-

gerově v závěru většiny schůzí. Protokoly zaznamenávají rovněž plné znění návrhu Schollova<sup>51</sup> shodně s úpravou textu příslušného paragrafu, provedenou vlastnoručně Palackým. Stejný soulad je v § 6 návrhu Mayerova.<sup>52</sup>

I jiné prameny potvrzují důvěru ve Springerovo vydání Protokolů. Palackého návrh na vytvoření osmi národnostních skupin odpovídá v podstatných bodech názoru, vyslovenému v článku »O centralisaci a národní rovnoprávnosti v Rakousku«,<sup>53</sup> kde počet skupin byl omezen na sedm. Ve schůzi výboru dne 23. ledna 1849 se Palacký vyjádřil, že princip rovnoprávnosti národů je proveditelný, přihlédně-li se k dějinám a ethnografii.<sup>54</sup> S podobnou formulací se setkáváme ve zprávě denního tisku z Kroměžíže o jednání »Slovanského Klubu« o úpravě rakouského státního zřízení, podané Palackým. Provéstí rozdělení státu na skupiny zemí a jejich rozhraničení se ukládá pozdějšímu zákonu a za východisko k němu má sloužit zeměpisná

ny provedené v litografovaném návrhu rukou Fr. Palackého: Obrat untrennbare je opraven na untheilbare, Kronländer na Reichsländer a vypuštěno je slovo selbständigen, takže konečný text upravený v návrhu odpovídá textaci konečného znění paragrafu, zaznamenaného u Springera.

Záznam znění § 2 odpovídá témuž paragrafu u Springera: Diese selbständigen untrennbaren Kronländer sind: 1. Das Königreich Böhmen, 2. Das Königreich Galizien mit Bukowina, 3. Das Erzherzogthum Österreich unter der Ems, 4. Das Erzherzogthum Österreich ob der Ems ohne Innviertel, 5. Das Herzogthum Salzburg sammt dem Innviertel, 6. Das Herzogthum Steiermark, 7. Das Herzogthum Kärnten, 8. Das Herzogthum Krain, 9. Das Herzogthum Schlesien, 10. Das Markgrafthum Mähren, 11. die gefürstete Grafschaft Tirol sammt Vorarlberg, 12. Das Küstenland, 13. Das Königreich Dalmatien.

Konečné změny v litografovaném návrhu jsou tyto: Je připsáno slovo Reichs- a škrtnuta jsou slova: selbständigen untrennbaren, takže konečná redakce odpovídá doslovně Springerovým záznamům.

Navržený paragraf 3 zní opět shodně v litografovaném návrhu jako v edici Springerově: Jedes dieser Kronländer steht zu den andern im Verhältnisse der vollen Gleichberechtigung, zum ganzen Kaiserstaate aber im Verhältnisse eines untrennbaren organischen Bestandtheiles. Zpravodaj Mayer podle protokolu navrhl, aby slovo Kronländer bylo změněno na Reichsländer, což bylo výborem přijato a Palackým souhlasně v návrhu litografovaném opraveno.

Pro posouzení autenticity Springerových protokolů má velkou důležitost § 4, zaznamenaný v obou dokumentech takto: Den einzelnen Kronländern bleibt die Integrität ihres Gebietes und ihr Selbstregierungsrecht innerhalb der durch diese Constitution festgesetzten Schranken gesichert. V průběhu debaty podal posl. Scholl návrh, aby text paragrafu byl upraven takto: Den einzelnen Reichsländern bleibt die Autonomie innerhalb der durch diese Constitution festgesetzten Schranken und die Integrität ihres Gebietes gesichert. V litografovaném návrhu je rukou Palackého opraveno slovo Kronländer na Reichsländer, za slovem die... jsou připsána slova »Autonomie innerhalb der durch diese Constitution festgesetzten Schranken und die«, načež pokračuje věta slovy »Integrität ihres Gebietes«, odkud je celý zbytek původně navrženého znění vyškrtnut. Vidíme z toho, jak úpravy Palackého v textu návrhu odpovídají výsledkům jednání ve výboru v podání Springerovu.

U § 5 připsal si Palacký podle návrhu Riegrova slova »mit möglichster Rücksicht auf Nationalität« ve shodě s příslušným protokolem o schůzi ve Springerově edici.

Stejně i u závěrečného paragrafu 6 této hlavy shodují se opravy Palackého se zněním, jež přinášejí Protokoly.

<sup>51</sup> Springer, »Protokolle«, str. 123.

<sup>52</sup> Springer, op. cit. str. 127.

<sup>53</sup> »Národní Noviny«, 23. 12. 1849, č. 309.

<sup>54</sup> Springer, »Protokolle«, str. 26.

poloha, národnost a dějepis.<sup>56</sup> Zpravodaj ústavního výboru posl. Mayer, jehož projevům věnovali zapisovatelé zvýšenou pozornost, odmítl Palackého snahu po vytvoření nových územních celků<sup>57</sup> a haličský poslanec, člen ústavního výboru Florian Ziemiałkowski musil v debatě ústavního výboru o rozdělení Haliče podle národností čelit Palackého ethnografickým argumentům.<sup>58</sup>

Podstatným nedostatkem protokolů je, že v nich není nikde zaznamenáno, že byly verifikovány.<sup>59</sup> Springer dal svým kritikům do rukou zbraň tím, že při úpravě textu opravil patrné chyby a vypustil formální úvodní a závěrečné věty, jež se v každém zápise opakovaly.<sup>60</sup> Pouze v protokole ze 27. února 1849 se konstatuje, že byl přečten protokol z minulého dne.<sup>61</sup> S míněním, vysloveným Kameníčkem,<sup>62</sup> že byl protokol verifikován pouze v této schůzi, nelze souhlasit. K vyvrácení této námitky může přispět srovnání s originály protokolů, jež vydal k doplnění Springerovy edice r. 1908 Josef Redlich v »Österreichische Rundschau« z pozůstalosti rakouského ministra a někdejšího člena ústavního výboru Lassera.<sup>63</sup> Tato edice obsahuje mezi jinými protokol z 22. února 1849, v němž se konstatuje, že zapisovatel Dr Keller přečetl protokol z 19. února 1849.<sup>64</sup> Z této zmínky můžeme mít za to, že úpravy Springerem provedené se týkaly rovněž vynechání stále se opakujících vět o verifikaci a že zpráva o ověření protokolu z 27. února 1849 zůstala v zápise jen přehlédnutím autorovým.

Po uveřejnění »Protokolů« se soudilo, že Dr Fr. Lad. Rieger, jehož posice jako vůdce staročeské strany mohla jimi býti ohrožena, vystoupí proti Springerovi a prohlásí, že záznamy o schůzích v Kroměříži neodpovídají tomu, o čem bylo v ústavním výboru ve skutečnosti jednáno. Avšak Rieger proti edici nevystoupil, což by se bylo jistě nestalo, kdyby zápisy neodpovídaly pravdě.

Znění protokolů přijímá i jeho syn Dr Bohuš Rieger, který je v překladu otiskuje v »Drobných spisech Františka Palackého«. Přijímá z nich i rozdělení Rakouska na osm skupin i Palackého snahu po zrušení provinciálního zřízení. Státoprávník, oddaný programu obnovení historického českého státu, přiznává, že návrh jeho děda, slavného historika, směřoval proti historickému právu,<sup>64</sup> což by nebyl jistě učinil, kdyby nebyl přesvědčen

<sup>56</sup> »Pražské Noviny«, 18. 1. 1849, č. 10, str. 37.

<sup>57</sup> Springer, op. cit., str. 42.

<sup>58</sup> Florian Ziemiałkowski, »Pamiętniki«, II. část, str. 12, Kraków 1904.

<sup>59</sup> Kameníček, Protokoly, str. 421.

<sup>60</sup> Springer, »Protokolle«, str. IV.

<sup>61</sup> Springer, op. cit., str. 326.

<sup>62</sup> Kameníček, Protokoly, str. 421.

<sup>63</sup> Redlich, Die Originalprotokolle des Verfassungsausschusses im Kremsierer Reichstage, »Österreichische Rundschau«, Band XVII., Heft 3.

<sup>64</sup> Redlich, op. cit., str. 180.

<sup>64</sup> Rieger, Ústava Rakouska dle Fr. Palackého. »Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého«, str. 617, Praha 1898.

o správnosti Springerovy relace. Při tom nutno ještě vzít v úvahu, že Bohuš Rieger pro své rodinné vztahy k dvěma významným členům ústavního výboru mohl mít autentické zprávy o skutečném průběhu jednání.

Vítězství Pruska nad Francií r. 1870 přivedlo Springera definitivně do tábora německého a do řady odpůrců nejen českého státního práva, ale i českého národa samého. Jako německo-liberální centralista spatřoval svůj ideál v centralisovaném státě rakouském s převahou německého živlu. Potíral všechny názory, jež se stavěly do cesty jeho ideji státu rakouského. Je jen přirozené, že nejvíce stíhal svou nenávistí snahy o federativní úpravu dunajské monarchie, jimž připisoval zpátečnickou tendenci. Kdyby jím byly protokoly upravovány ve smyslu jeho politických představ, byl by potlačil v záznamu ze schůze dne 8. února 1849 ono hrdé přiznání Pinkasovo, který mu byl politickým učitelem a s nímž byl nakonec i spojen svazky rodinnými: »Ich bin Föderalist«<sup>65</sup> nebo vřelý projev téhož politika pro systém federativní ve schůzi dne 22. ledna 1849,<sup>66</sup> neboť jen ten umožní zástupcům národů dosud v Kroměříži nezastoupených, aby se spojili s ostatními v práci na celoříšské ústavě.

\*

Se stránek »Protokolů« k nám promlouvají političtí předáci revolučních let a tím, že nám byly jejich myšlenky zachovány, je význam edice dalekosáhlý. Dovídáme se z ní, jak smýšlela rakouská buržoasie o nejdůležitějších problémech doby, do nichž nám dává možnost nahlédnout jedinečným způsobem, a proto se k ní budeme často vracet.

<sup>65</sup> Springer, »Protokolle«, str. 138.

<sup>66</sup> Springer, »Protokolle«, str. 10.

## ЗАМЕЧАНИЯ ПО ПОВОДУ КРИТИКИ ОПУБЛИКОВАННЫХ ШПРИНГЕРОМ «ПРОТОКОЛОВ КОМИССИИ ПО ВЫРА- БОТКЕ КОНСТИТУЦИИ РЕЙХСТАГА 1848—1849 ГГ».

Протоколы заседаний комиссии австрийского рейхстага 1848—1849 годов по выработке конституции, изданные Шпрингером, часто вызывают упреки в том, что они не дают правильной картины прений в этой комиссии, так как это издание содержит только никем не засвидетельствованные копии подлинных протоколов. Упреки, исходящие со стороны чехов, в частности, имеют целью поколебать достоверность того факта (доказательством которого являются эти протоколы) что представители чешской буржуазии и в особенности Палацкий и Ригер, оставили в Кромержиже идею чешского государства и были готовы построить австрийскую монархию на началах многонационального государства. Этот факт опроверг бы утверждение о классовой коалиции буржуазных политиков с консервативным чешским дворянством.

При решении вопроса о подлинности и достоверности этих протоколов необходимо учесть, что они составлялись специально для этой цели назначенными секретарями, судьями по профессии, подготовленными для этой работы своей предшествующей деятельностью. Протоколы о заседаниях составлены так тщательно, что часто производят впечатление стенографический записи. Добросовестно отмечены особые мнения и тщательно занесены поименно результаты голосований. Если сравнить речи некоторых депутатов, произнесенные на разных заседаниях, то обнаружится, что в них приводятся аналогичные аргументы. О том, что Палацкий внес предложение образовать австрийскую федерацию, построенную на национальном принципе, свидетельствуют и другие источники, как наприим. его проект опубликованный в «Народних новинах» изд. Гавличком (выпуск от 23 декабря 1849 г), Мемуары члена конституционной комиссии поляка Флориана Зимиковского и высказывания других членов комиссии, приведенные в издании Шпрингера. Достоверность издания Шпрингера подтверждается и тем фактом, что изменения в тексте проекта, отмеченные в протоколах дословно соответствуют тем изменениям, которые на основании результатов работы комиссии занес собственноручно Палацкий в свой литографированный экземпляр. Этот документ хранится в его литературном наследстве. Поэтому изданные Шпрингером «Протоколы» можно считать вполне надежным источником.

BEITRÄGE ZUR KRITIK DER VON SPRINGER VERÖFFENTLICH-  
TEN PROTOKOLLE DES VERFASSUNGS-AUSSCHUSSES DES ÖSTER-  
REICHISCHEN REICHSTAGES IN DEN JAHREN 1848—1849

*Václav Pokorný*

Gegen die Springer'sche Edition der Protokolle des Verfassungsausschusses des Reichstages in den Jahren 1848—1849 wird eingewendet, dass sie kein genaues Bild der Verhandlungen wiedergibt, sondern nur unbeglaubigte Abschriften der Originalprotokolle enthält. Die Kritik von tschechischer Seite will hauptsächlich Springer's Beweis, dass die Vertreter der tschechischen Bourgeoisie, besonders Palacký und Rieger in Kremsier die Idee des tschechischen Staatsrechts verliessen und bereit waren die österreichische Monarchie nach dem Nationalitätsprinzip zu ordnen, abschwächen. Mit diesem Beweis wäre die Klassenkoalition der tschechischen bürgerlichen Politiker mit dem konservativen Adel untergraben worden.

Es ist bei der Untersuchung der Echtheit und Glaubwürdigkeit nötig zu erwägen, dass die Protokolle von besonders berufenen Schriftführern — Richtern, die sich in ihrem Beruf auf diese Aufgabe gut vorbereiten konnten, geführt wurden. Die Verzeichnisse über die Sitzungen sind so gründlich geschrieben, dass sie oft den Eindruck stenographistischer Aufnahmen machen. Gewissenhaft sind Minoritätsvoten und Namensverzeichnisse, wie die Abgeordneten im Ausschuss stimmten, verzeichnet. Wenn wir die Reden der Abgeordneten aus verschiedenen Sitzungen vergleichen, stellen wir fest, dass sie gleiche Argumente enthalten. Der Antrag Palacký's eine österreichische Föderation nach Nationalitäten zu bilden, wird auch in anderen Quellen, wie zum Beispiel in einem Entwurf, der in Havlíček's Nationalzeitung am 23. Dezember 1849 veröffentlicht wurde, in den Erinnerungen des polnischen Mitglieds des Verfassungsausschusses Florian Ziemiałkowski und Anspielungen anderer Mitglieder des Ausschusses, wie sie die Springer'sche Edition wiedergibt, bestätigt. Die Richtigkeit der Springer'schen Edition können wir auch dadurch beglaubigen, dass alle Aenderungen im Text des Entwurfes, die im Protokoll enthalten sind, wörtlich denen, die sich Palacký nach den Resultaten der Beratungen eigenhändig in seinem litographierten Exemplar machte, nicht wörtlich widersprechen. Dieses Dokument ist in seinem Nachlass aufbewahrt. Wir können also die Springer'sche Edition der Protokolle als eine ganz verlässliche Quelle betrachten.